

”FRAM TILL URKRISTENDOMEN”

”Teologin är döskallen fälld över en lilja” har någon sagt. Så kanske man också kan beskriva spänningen mellan Fornkyrkan som institution och urkristendomens dynamiska andliga liv.

Bibelns budskap måste tillämpas för varje tid. Det är ofrånkomligt och nödvändigt. Men det är avgörande att ”förnyelsen” sker från ursprunget och inte enbart tar utgångspunkten i samtiden och bara gör en ny tillämpning av tidigare traditioner.

Väckelserörelser har ofta haft en drivkraft att återuppliva urkristendomen. De ville förnyelse genom att återkoppla direkt till ursprunget. Visionen var att återuppliva urkristen tro och apostolisk kristendom. Uttrycket ”att nå fram till Urkristendomen”, som T B Barratt myntade, borde vara relevant även för vår tid.

Kristen identitet

Nya testamentet – inte kyrkofäderna - är väckelsekristendomens identitet. Kyrkofädernas tolkning av Bibeln la grunden för Kristendomen som religion. Det är ett obestridligt faktum. Men för väckelsekristna är det Bibeln och inte Kyrkans Fäder som har sista ordet. Väckelsekristna har aldrig bejakat den transformering av kristen tro som skedde under Fornkyrkans tid.

Vi har all orsak att studera kyrkofäderna och lära av den brottnings de utkämpade. Men deras tolkningar är inte normerande och deras slutsatser inte bindande. Vi kan inte som kristna vara utan tradition. Det är klart. Men bara Bibeln kan vara norm. I detta sammanhang är det väl värt att påminna om att Katolska Kyrkan och ortodoxa kyrkor menar att traditionen är en del av uppenbarelsen och därför vid sidan av Bibeln är norm för kristen tro.

Det är fruktbart att skilja mellan den Kyrka som står fram som en institution på 300-talet, och den dynamiska rörelse som kristenheten till att börja med utgör. 200-talet innebär något av en milstolpe med kyrkofadern Irenaeus i Lyon. Efter honom företräds de karismatiska yttringarna endast av underjordiska rörelser. Efter hans tid får också den kristna rörelsen en fastare form, inte minst genom trosbekännelserna som växer fram. Med utvecklingen under tredje århundradet försvinner den personliga omvändelsen i stor utsträckning med den innebörd som Nya testamentet lägger i den.

Vi behöver i vår tid återerövra vår identitet i urkristendomen. En hjälp att nå dit är att bejaka vår relation till de judiska rötterna som Jesus och apostlarna bejakade.

Sola scriptura eller överbyggnad?

Traditionens roll är en vattendelare inom kristenheten. I polemik mot Katolska Kyrkans teologi att Kyrkans tradition är normerande, drev reformatorerna på 1500-talet devisen *sola scriptura* (Skriften allena). Det är ett bra arv och en god tradition att hålla fast vid.

Problemet är dock att principen om ”Skriften allena” sällan fått genomslag. Reformatorerna själva kompromissade och godkände kyrkofädernas tolkningar till och med Augustinos. Så långt menade man att den kristna tolkningstraditionen var bibelenlig.

Idag vet vi bättre. Kunskapen om kyrkofäderna (patristik) är idag vidare än på 1500-talet. Likaså har insikterna om Nya testamentes omvärld och inte mist den judiska miljön ökat betydligt de senaste 100 åren. Kontrasten mellan Kyrkofädernas teologi och Nya testamentets framstår alltmer bjärt. Allt i kyrkofädernas tro kan inte hänföras till Nya testamentet.

Det var detta väckelserörelserna kände i andligt avseende trots att man inte alltid besatt de historiska kunskaperna. Man önskade återuppleva den nytestamentliga ordningen. Också ”känslan” av samhörighet med det judiska folket har ofta följt väckelserörelserna.

Inom den karismatiska grenen av kristenheten (som idag uppgår till i storleksordningen en halv miljard människor !) frodas detta patos, att återerövra den urkristna vitaliteten från apostlatiden.

Utmaningen till vår tid kvarstår. Vad innebär ”Urkristendom”? I vilken mening vill väckelsekristna i vår tid leva på apostlarnas sätt? Här är kunskapen om vårt judiska ursprung till stor hjälp.

Att utvärdera tradition

I realiteten intog både protestantismen på 1500-talet och de frikyrkliga väckelserna i Skandinavien en kliven hållning till den kristna traditionen.

Å ena sidan kritiserade man ämbetssynen och avarter inom Kyrkan. Den personliga omvändelsen och pånyttfödelsen framhölls. Principen var att bara Bibeln skulle vara norm. Den kristna traditionen skulle utsättas för prövning.

Men samtidigt godkändes exempelvis Nya testamentets omfattning (kanon). Kanoniseringsprocessen är obestridd en del av kyrkans tradition som med rätta har bevarats. Men denna dubbla hållning är inte inkonsekvent.

Trosbekännelserna är också ett arv som frikyrkligheten tag med sig från Fornkyrkan. Även om exempelvis Pingströrelsen inte formellt antagit någon av bekännelserna från Fornkyrkan, är hänvisningar till dem inte ovanliga.

Skäl att bejaka judiska rötterna

Ingen kan vara traditionslös. Det är inte ens önskvärt. Varje rörelse utvecklar tämligen snabbt sin egen tradition och stil. Men det måste finnas kriterier för att utvärdera och pröva traditionen.

1. Medvetenheten om det judiska arvet är ovärderligt i detta avseende. I urkristen tid var det judiska elementet en självklar del av den kristna tron. Men under fornkyrkan filtrerades detta arv i stor utsträckning bort. Genom att återupptäcka rötterna och jämföra dem med kyrkofädernas teologi kan bilden av "urkristendomen" klarna. Den växande kunskapen om judiska förhållanden på Nya testamentets tid, ger vår tid en möjlighet att lära känna Urkristendomen som inte stått till buds sedan den sista aposteln dog. Historisk och teologisk forskning ger idag en tydligare bild av hur de första kristna församlingarna fungerade.

Det sanna kristna evangeliet försvann inte med kyrkofäderna. Historien är inte så svartvit. Men att skapa medvetenhet om vad som är ursprungligt kristet och vad som är "teologiska avlagringar" från olika tider - i synnerhet kyrkofäderna - är välgörande. Vi har ett äldre arv som kristna att återupptäcka, hämta ideer och förnyelse ur.

Det finns en hel del antijudiskhet och antisemitism i många kyrkofäders teologi som vi som bekänner oss till kristen tro måste göra oss kvitt. Vetskapen om detta måste också få oss att seriöst ställa frågan i vilken utsträckning kyrkoledare som uttryckte antijudiska attityder verkligen kan vara andliga ledare i trosfrågor över huvud taget. För sådana teologier som bygger på fördomar om judar och antijudisk undervisning borde utlösa varningslampan om systemfel. I en sådan undervisning kan vi inte ha vår kristna identitet.

2. Gemenskap med judarna i vår tid är ett viktigt skäl. När vi kristna ser vårt judiska ursprung som något berikande ger det en plattform för oss att relatera till judar idag. Det innebär att vi berikas av ett gemensamt rotsystem. Det innebär också att vi hittar varandra i en gemensam framtidsvision med Messias och hans Rike på jorden.

3. Återupptäckt Bibel. Genom att bättre lära känna den judiska miljön som Jesus och apostlarna levde i har vi möjlighet att återupptäcka bibeltexter som var tydliga för första läsarna men som grumlats genom historien.

4. Vi lär känna Jesus bättre. Paulus hade ambitionen att mer och mer lära känna Jesus. Det finns omistliga insikter om Jesu person att hämta i den judiska kultur och tro som Jesus vistades i och bejakade. Judiska miljön är en klangbotten som ger Jesu liv och undervisning både nyans och djup.

5. Judiska arvet är en plattform för gemenskap mellan kristna av olika konfession. Det stora problemet i ekumeniska sammanhang är att det förekommer olika uppfattningar om vad kristen tro egentligen är. Ett annat problem är att olika teologiska traditioner och beteenden skapar distans där det finns en genuint andlig gemenskap över samfundsgränser. Ett tredje problem är givetvis olika detaljuppfattningar i läran.

I ett historiskt perspektiv framstår det med all tydlighet att samfund, skilda traditioner ("stilar") och oenighet i läran till allra största delen beror just på distansen till rötterna. Sökandet i rötterna kan här utvidga plattformen för gemenskap.

Det är intressant att lägga märke till att organisationer som vårdar relationen till judar också odlar en andlig gemenskap mellan kristna av olika samfundstillhörighet. Inställningen till judarna var den första sant ekumeniska frågan har någon sagt, med syftning på ”Jerusalemsamlingen. Paulus berättar om hednaförsamlingar i fem romerska provinser som spontant vill uttrycka sitt andliga beroende till judarna. (Rom 15:25-27)

Vad är motsvarigheten till Jerusalemsamlingen i vår tid?

Göran Lennartsson
Jerusalem